

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף נט

למדנו בעמוד הקודם:

מעשה באדם שקצץ דקל של חברו, ורב נחמן פסק לו שעליו לשום את הדקל כמה הוא שווה בין שישים דקלים. הקשה רבא לרב נחמן: אם אמרו לשום בשישים כשבהמתו הזיקה, יאמרו לשום כך גם בנזק שהוא עצמו הזיק בידיו? אמר אביי לרבא: מהיכן אתה יודע שבנזקי גופו לא שמים בשישים? כי בברייתא המדברת באדם שהזיק סמדר כתוב 'רואין אותו כמה היתה יפה קודם לכן וכמה היא יפה לאחר מכאן' ולא כתוב ששמן בשישים. אך הרי גם לגבי נזקי בהמתו כתוב אותו הנוסח ולא כתוב ששמן בשישים! רבא מביא את הברייתא הממשיכה בעמוד שלנו:

אכלה סמדר: בצמיחת הענבים יש שלוש שלבים: 1. לולבי גפנים (ובתאנים: יחורי תאנים), 2. סמדר, 3. בוסר (ובתאנים: פגים).

אם הבהמה אכלה 'סמדר' שהם ענבים קטנים מיד לאחר שהם התחילו לצמוח - לדעת רבי יהושע שמין אותם כאילו הם ענבים גדולות ובשלות העומדות להיבצר, ולדעת חכמים שמין את הקרע הזו כמה היתה יפה עם הסמדר וכמה היא יפה ללא הסמדר (וזהו מחיר זול יותר). לדעת רבי שמעון בן יהודה אם אכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים - שמין כמה היא יפה (וכדעת חכמים). אבל אם אכלה פגים או בוסר - הפירות כבר נחשבים לפירות גמורים ולכן שמין אותם כענבים העומדות להיבצר (וכדעת רבי יהושע). (להלן תתבאר דעה זו).

קתני מיהת: בדעת חכמים נאמר 'כמה היתה יפה וכמה היא יפה' ולא כתוב שמשערין בשישים, והרי מדובר בממונו שהזיק. אלא בהכרח צריך לבאר שכוונת חכמים לשער את זה בשישים. ואם כן גם בנזקי גופו בברייתא לעיל יש לומר שהכוונה לשער בשישים.

*

אמר אביי: רבי יוסי הגלילי אמר בכרייתא (בסוף העמוד הקודם) שאם הבהמה אכלה חזיז (תבואה שהתחילה לצמוח) – משערים את שוויה לפי התבואה שנשארה לצמוח עד הסוף, כמה שהיא שווה זהו השווי של התבואה שנאכלה ולא נשארה לגמור לצמוח. אביי אומר שגם רבי ישמעאל סובר כן.

דתניא: נאמר "פִּי יִבְעַר אִישׁ שְׂדֵה אוֹ כָּרֶם וְשָׂלַח אֶת בְּעִירוֹ וּבְעַר בְּשֵׂדֵה אַחֵר מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלֵם", לדעת רבי ישמעאל על המזיק לשלם את מיטב שדהו וכרמו של הניזק. הגמרא מבינה כעת בדעת רבי ישמעאל שהפסוק מדבר על מי ששלח את בהמתו (= "בְּעִירוֹ") ואכלה ערוגה בשדה של חברו, הדין הוא ששְׂמִים את הערוגה היפה ביותר בשדה של הניזק, ועל המזיק לשלם לו את דמיה של הערוגה היפה למרות שהבהמה אכלה ערוגה פחות יפה. (כמובן שעל המזיק לשלם לו את דמיה של הערוגה היפה באותו גודל של הערוגה שהיא אכלה). ונמצא שהמזיק משלם יותר מהשווי של הנזק שהזיק.

רבי עקיבא אומר: הפסוק לא בא להחמיר על המזיק שישלם יותר ממה שהזיק, אלא כוונת הפסוק שלנזקין גובים מהעידית, כלומר שאם למזיק אין מעות והוא רוצה לתת לניזק קרקע השווה את דמי הנזק, עליו לשלם לניזק מהקרקע הכי מעולה שלו (ונמצא שהמזיק משלם את השווי של הנזק ולא יותר). (וקל וחומר להקדש – מבואר לעיל דף ז').

ולא תימא כרב אידי בר אבין: לעיל בדף ו' הובאה הכרייתא הזו, והקשתה שם הגמרא: איך זה יתכן שלדעת רבי ישמעאל אם הבהמה אכלה ערוגה כחושה על המזיק לשלם לניזק ערוגה שמנה?

ותירץ רב אידי בר אבין: מדובר שהערוגות השמנות והכחושות היו מעורבבות זו ליד זו, והבהמה אכלה ערוגה בין הערוגות ואיננו יודעים האם אכלה שמנה או כחושה, ועל זה אמר רבי ישמעאל שעליו לשלם את הערוגה היפה ביותר שנמצאת שם.

דהכי לא אמרינן: לא אומרים כך! משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הניזק להביא ראיה שהיא אכלה שמנה ולא כחושה. אלא פירוש דברי רבי ישמעאל שאת אותה הערוגה שהיא אכלה הוא ישלם לפי המיטב שהיא היתה יכולה להגיע אליו, דהיינו לפי מה שיצמח בימות הקציר בערוגות שליזה. ונמצא שרבי ישמעאל סובר כרבי יוסי הגלילי!

אמר מר: בכרייתא שהובאה בתחילת העמוד הובאה דעתו של רבי שמעון בן יהודה: אם אכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים - שמין כמה היא יפה (וכדעת חכמים). אבל אם אכלה פגים או בוסר - הפירות כבר נחשבים לפירות גמורים ולכן שמין אותם כענבים העומדות להיבצר (וכדעת רבי יהושע). כאמור בצמיחת הענבים יש שלוש שלבים: 1. לולבי גפנים (ובתאנים: יחורי תאנים), 2. סמדר, 3. בוסר (ובתאנים: פגים).

הגמרא מקשה סתירה: מתחילת דברי רבי שמעון בן יהודה משמע שדוקא אם אכלה 'לולבי גפנים' שמין כמה היא שווה אבל אם אכלה '**סמדר**' שזהו שלב מאוחר יותר - שמין כענבים העומדות להיבצר. ואילו מסוף דבריו משמע להיפך, שרק אם אכלה 'בוסר' שמין כענבים העומדות להיבצר אבל אם אכלה '**סמדר**' שזהו שלב מוקדם יותר שמין כמה היא יפה!

תירוץ: **אמר רבינא:** תוסיף את הסמדר יחד עם הבוסר והפגים - שאת שלושתם שמין כענבים העומדות להיבצר.

קושיא: **אי הכי:** אם כך לא מובן כמה רבי שמעון בן יהודה חולק על רבי יהושע לגבי סמדר - והרי הם לכאורה אומרים את אותו הדבר!

תירוץ: **איכא בינייהו:** ההבדל ביניהם האם צריך להוריד מהתשלום את מה שהרויח הניזק בכך שלא צמחו הגפנים על העץ ובכך העץ לא הוכחש, כי הענבים מוצצים את הלחלוחית של העץ ומכחישים אותו, וכשאכלה אותם כשהם קטנים הם לא הכחישו את העץ. אבל לא ברור מי הוא הסובר שמורידים את הכחש ומי לא.

אביי אמר: ברור מיהו שאומר את כל אחת מהדעות. כי מצאנו במקום אחר שרבי שמעון בן יהודה סובר שמורידים את הרווח העתידי מהתשלומים. לגבי אונס אישה, שהוא לא משלם את הצער של קריעת הבתולים כי בכל מקרה היא היתה עתידה להצטער תחת בעלה. כלומר מורידים את הצער הזה, כי היא הרוויחה שלא תצטרך להצטער תחת בעלה. וכך גם כאן מורידים את הרווח שלא יוכחש העץ.

אמר אביי: התנאים דלהלן אמרו כמו רבי שמעון בן יהודה שמורידים את הרווחים שקרו בגלל הנזק, מהתשלומים.

נכי חיה: אדם שהיכה אישה והפילה את העובר, הוא מוריד מהתשלום של הנזק את הסכום שהיה על הבעל לשלם למילדת ועכשיו הוא כבר לא יצטרך לשלם אותו.

נכי מזונות: הוא מוריד מהתשלום את סכום המזונות המיוחדים שהיה צריך לקנות לאשתו, כי בימי לידתה היא צריכה מטעמים יפים טובים ומתוקים (רשב"א).

מ"ד נכי חיה: למאן דאמר שמוריד את תשלום המילדת, כל שכן שמוריד את תשלום המזונות. אבל למאן דאמר שמוריד את תשלום המזונות הוא לא מוריד את תשלום המיילדת, כי הבעל טוען: אשתי היא פיקחית ואינה צריכה למילדת שתיילד אותה.

*

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע: נקטו למעשה כרב נחמן, הם שמו דקל שקצץ אותו אדם בידיו, בשישים דקלים. ולא כמו ריש גלותא ששם אותו בפני עצמו. **לישנא אחרינא:** הם שמו דקל אגב שדה קטנה שגדל בה הדקל (והיינו גם כן בשישים. רבינו פרץ).

בדקלא דארמאה: דקל ארמי. אבל דקל פרסי (= פרסאה) הוא חשוב מאד ולכן שמין אותו בפני עצמו.

*

אליעזר זעירא היה נועל נעליים בצבע שחור (= כמנהג אכלים) ועמד בשוק של הנהרדעא, מצאווה אנשיו של הריש גלותא (= ראש הגולה) ואמרו לו - מדוע אתה נועל נעליים שחורות? אמר להם - לפי שאני מתאבל על ירושלים, אמרו לו - וכי אתה חשוב להתאבל על ירושלים? חשבו אנשי ריש גלותא שזו גאווה לנהוג כך ולכן הביאוהו וחבשוהו בבית האסורים.

אמר להו גברא רבה אנא: אמר להם אלעזר זעירא - אני אדם גדול וראוי לי להתאבל על ירושלים, אמרו לו - מהיכן נדע שאכן אתה אדם גדול? אמר להם - או שאתם תשאלו אותי שאלה בהלכה או שאני אשאל אתכם. אמרו לו - שאל אתה.

אמר להם - מי שקץ כופרא דהיינו שקצץ מהדקל של חברו תמרים לא גמורות (= 'כופרא' בתמרים הוא כמו 'בוסר' בענבים) מה משלם? אמרו לו - משלם דמי 'כופרא', כלומר לא משלם כלום לפי שאינם שווים כלום כעת. אמר להם - והרי הם יהיו תמרים בהמשך, ונמצא שהפסיד אותו תמרים. אמרו לו - משלם דמי תמרים. אמר להם - והרי לא לקח ממנו תמרים ומדוע שישלם תמרים? אמרו לו - אמור

אתה. אמר להם - **בששים**, כלומר שמים את הנזק בשישים דקלים הנמכרים עם הקרקע, לפי שהקונה קרקע עם פירות מתייחס גם לפירות שעתידיים לגדול בהמשך, ולכן שמים כמה קרקע עם שישים דקלים נמכרת עם ה'כופרא' שקצץ וכמה בלי ומשלם את ההפרש.

אמרו ליה, מאן אמר כוותיך: אמרו לו - מי אומר כמותך? אמר להם - הרי שמואל חי ובית דינו קיים, לכו ותשאלו אותו. שלחו לשאול את שמואל ואמר להם יפה אמר לכם בשישים. עזבו אותו אנשי ריש גלותא ושיחררוהו.

*

למדנו במשנתנו - ר"ש אומר, אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים, אם סאה סאה, אם סאתים סאתים:

מ"ט וכו': טעמו של ר"ש: לפי שמה שנאמר "וּבְעַר בְּשִׁדָּה אַחֵר" שממנו למדנו ששמים את הנזק על גב כל השדה, זה שייך רק בדבר שצריך את השדה כמו פירות שאינם גמורים שעדיין צריכים את השדה כדי להמשיך לגדול, אבל אם אכלה פירות גמורים שכבר לא צריכים את השדה חייבת לשלם את שווי הפירות שאכלה.

אמר רב הונא... דן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש: כלומר רב עשה מעשה כשיטת רבי מאיר, ולימד את לתלמידים שפסק ההלכה במשנתנו הוא כרבי שמעון. **הגמ' מבארת:**

דן רב כר"מ: למדנו בכרייתא במס' כתובות - אדם שמכר את השדה המיוחדת לכתובת אשתו וכתב לקונה שטר מכירה, והלך הקונה לאשה (של המוכר) שתחתום לו על השטר (= כדי שלא תגבה אותה בכתובתה אם ימות בעלה או יגרשנה) ולא חתמה לו, ואח"כ מכר הבעל שדה אחרת למישהו אחר והלך הקונה לאשה וחתמה לו, הדין הוא שאבדה את כתובתה, לפי שבזה שחתמה לו ויתרה על השדה ואינה יכולה לגבות ממנה את כתובתה. ואינה יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי' כלומר חתמתי רק כדי לעשות לבעלי נחת רוח אבל לא התכוונתי באמת למחול על כתובתי, משום שאם היתה חפצה לעשות לבעלה נחת רוח הרי שהיתה חותמת כבר על המכירה הראשונה, וכיון שלא חתמה גילתה דעתה שאינה חפצה לעשות לבעלה נחת רוח. זו דעת רבי מאיר. ולדעת רבי יהודה יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי'. בזה רב דן כרבי מאיר.

ופסק הלכתא כר"ש: כפי שלמדנו במשנתנו - אכלה פירות גמורין וכו'.

משנה: המגדיש וכו': העושה עֲרַמַת תבואה (= תבואה שלו) בתוך שדה של חברו ללא רשותו, ואכלה את התבואה בהמתו של בעל השדה, פטור בעל השדה. ואם הוזקה בהם בהמתו של בעל השדה, בעל הגדיש חייב. ואם עשה את הגדיש ברשותו של בעל השדה ואכלתן בהמתו של בעל השדה, חייב בעל השדה.

גמרא: לימא: לכאורה משנתנו אינה כדעת רבי לעיל (מז:). הסובר שבעל השדה לא חייב עד שיקבל על עצמו בפירוש לשמור, ואילו משנתנו אמרה שבעל השדה חייב אפילו אם רק הסכים לו להגדיש ברשות למרות שלא קיבל על עצמו לשמור.

אמר רב פפא: משנתנו עוסקת בשומר הגרנות, שכיון שאמר לו 'כנס וגדוש' הרי זה כאילו אמר לו 'כנס ואשמור לך', ובזה אפילו רבי מודה שחייב. ביאור: מנהגם היה להתכנס כל בני הבקעה במקום אחד וכל אחד עשה שם את גדישו, והיו ממנים שומר שישמור על הגדישים.

משנה: אחד הביא את האור וכו': הראשון הביא את האש ואח"כ בא השני והביא את העצים, המביא את העצים חייב, לפי שללא העצים שהביא השני האש שהביא הראשון לא היתה עושה כלום.

אחד הביא את העצים וכו': הראשון הביא את העצים ואח"כ בא השני והביא את האש, המביא את האש חייב, לפי שללא האש שהביא השני העצים שהביא הראשון לא היו עושים כלום.

בא אחר וליבה: כלומר ליבה את האש, המלכה חייב, אבל המביא את האור והמביא את העצים פטורים.

ליבתה הרוח: ואם הרוח ליבתה את האש, כולם פטורים.

גמרא: אמר ר"ל משמיה דחזקיה: דברי משנתנו שהשולח את הבערה ביד חש"ו פטור כדיני אדם נאמרו במקרה שמסר לחש"ו גחלת והחש"ו ליבה אותה, אבל אם מסר לו שלהבת חייב, לפי שמעשיו של המשלח גרמו את הנזק.

ורבי יוחנן אמר... צבתא דחרש גרמה לו: אחיזת החרש גרמה לנזק, והמשלח לא חייב עד שימסור לחש"ו קוצים או עצים דקים ונר דולק, שאז בוודאי מעשה המשלח גרם לנזק.